

նիւթ ծծէ : Խողովակին դրսի ծայրը բոլորովին գոց կ'ըլլայ . միայն վերի ծայրը քանի մը հատ ամենաբարակ ծակեր կ'ունենայ իրարու քով : Եւ ծակերը անոր համար են , որ ներսի պատրոյկէն ցնդած ջրածին կազը աս ծակերէն դուրս ելլէ : Ուստի կանթեղը վառելու համար ուրիշ բան պէտք չէ ընել , բայց եթէ պղնձէ խողովակը դրսէն ճրագի բոցով տաքցընել , որ պատրոյկին մէջէն կազը ծակերէն դուրս վազէ . ան աւտեն ճրագին բոցը պէտք է ծակերուն դիմացը բռնել ինչուան որ բըււրնկի ելած կազը :

Ինչպէս որ ըսինք՝ հեղուկէն կազ չելլէր՝ ինչուան պատրոյկը չտաքնայ . և որպէս զի վառելու համար ալ կազը ներսէն չգադրի ու միակերպ ելլէ , պէտք է որ խողովակին վերի ծայրը պզտիկ ծակերուն մէջտեղը պղնձէ հաստ թելի կտոր մը ունենայ , որ կանթեղին բոցը զինքը տաքցընելով՝ իրմէ ալ տաքութիւն պատրոյկին անցնի , որ կազը դիւրս ելլէ անկէ :

Եւ տեսակ կանթեղին վրայ քանի մը դիտելու բան կայ . այսինքն մէյմը որ պատրոյկը աղտոտելուն պէս պէտք է փոխել որ հեղուկը դիւրաւ կարենայ մէջէն քալել : Երկրորդ , հասարակ կանթեղի պէս բոցին վըրայ ալ ապակէ խողովակ անցընելով՝ լոյսը աւելի կը պայծառանայ : Երրորդ , կանթեղին մէջ հեղուկ լեցընելու ատեն շատ զգուշութիւն պէտք է ընել որ ճրագ չմտեցուի . որովհետեւ սաստիկ ցնդական ըլլալուն յանկարծ կը բռնկի : Երրորդ , աւելի մեծ զգուշութիւն ընելու է որ ո՛ր և իցէ կերպով հեղուկին ընդունարանը կամուրիշ գոց չիչի մէջ եղած հեղուկը կրակի մօտ չտաքցուի . վասն զի տաքնալով շատ կազ կ'ելլէ , ու գոց տեղ ըլլալով՝ կրնայ պայթեցընել ամանը ու փամաներ ընել :

Եւ համառօտ բացատրութիւնը բաւական ըլլայ հեղուկ ջրածնի վրայ տեղեկութիւն մը տալու համար . և

թէ որ աս գիւտը աւելի կատարելաւ գործուի կամ թէ վրաննոր փոփոխութիւններ ըլլայ , մենք ալ ժամանակին կը ծանուցանենք :

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հասի տեսակ ընտանի Լուռաններ :

ՀԱՒԻ տեսակ թռչունները որչափ որ օգտակար են մարդուս՝ իրենց առողջարար ու ախորժահամ մնովը , հակիթներովն ու փետուրներովը , նոյնչափ ալ գեղեցիկ յատկութիւններ ունին որ կ'արժէ գիտնալն ու դիտելը : Իրեք ցեղ կը բաժնուին հաւի տեսակ թռչունները . այսինքն ընտանի , ջրային , և աղաւնիի տեսակ :

Ընտանի հաւերուն ցեղը ընդհանրապէս ծանրամարմին ու խիստ շատուոր են : Իրենց ընդհանուր յատկութիւններն ասոնք են . սովորաբար չոր գետնի վրայ կը բնակին , ու հողը ոտքով քրքրելով կամ ետ տալով՝ մէջը իրենց ուտելիքը կը փնտռեն , այսինքն հունտ , որդ , ճճի , և այլն : Իրեք ստամոքս ունին , մէկն ալ քարաձիկն է : Երուն կամ արագաղղ ամենեւին թռչոյսի չնստիր . իսկ էգը գետնին երեսը կոշտ բոյն մը կը շինէ ու հոն կ'ածէ հակիթները : Չագերը հակերթէն որ կ'ելլեն՝ փափուկ ու խիտ փետուրով մը ծածկուած են , ու այնչափ մեծցած կ'ըլլան որ շուտ մը իրենց մօրը հետ կը քալեն ու անոր ցցուցած կերակուրները կտցելով կ'ուտեն . սովորաբար ինչուան որ բոլոր փետուրնին չուսնի՝ իրենց մօրմէն չեն բաժնուիր : Բնաւորութիւն մը ունին որ հողուն մէջ կը տապալտրկին ու անով կը քթուրան : Իրենց վազուածքը խիստ արագ է . մանաւանդ թէ երբոր մէկը իրենց ետեւէն վազէ՝ թռչելու տեղը վազելով կը փախչին ու թռչեբու կամ խուլ-

1 Սիրամարդ : — 2 Հնդկահա : — 3 Տորբլինկի հա : — 4 Նդիպտահա : — 5 Ամուսկի
հա : — 6 Անդրեայի արաղաղ : — 7 Պանթամի հա :

ներու մէջ գլուխնին կը խոթեն կը պահուրտին :

Հոս դրուած պատկերին մէջ աս ընտանի հաւերուն գրեթէ ամէն գլուխաւոր տեսակները կան . բայց մենք աս անգամ միայն առջինին՝ այսինքն սիրամարգին համառօտ ստորագրուած իւնը դնենք . ետքը մէկալներն ալ զատ զատ կը ստորագրենք :

Սիրամարգ¹ :

(Ժ) Ի որ թռչուններուն մէջ ուժի տեղ գեղեցկութիւն փնտռելու ըլլայինք, տարակոյս չկայ թէ սիրամարգը ամենուն թագաւորը պիտի սեպէինք . վասն զի մէկը չկայ անոնց մէջ որ բնութեան ձիրքերովը այնչափ զարդարուած ըլլայ՝ ինչպէս սիրամարգը : Եւ թռչունին սքանչելի տեսքը, կազմուածքին համեմատութիւնն ու ազնուութիւնը, ծանր ու վսեմ քալուածքը ամենուն աչքը իրեն վրայ դարձնել կուտան . ինքն ալ կարծես թէ կը հպարտանայ իրեն այնպիսի գեղեցկութեանը վրայ, մանաւանդ երբոր տեսնէ թէ ուրիշները աչքերնին տընկած իր վրայ կը նային : Երուին երկու ոտքն ալ մէյմէկ բիտ՝ ունի : Ագը արուէն պզտիկ է, ու աւելի իր պոչովը կը տարբերի անկէ, որ ոչ արուին պոչին չափ երկայն է, և ոչ ալ անոր փայլուն ու ազնիւ գոյները և աչքի ձևով գեղեցիկ բծերն ունի : Առնկին վրայի փետուրները մոխրագոյն սև են, ինչպէս նաև գլխուն վրայ զարդ ընող փետուրէ ցցունքն ալ՝ գրեթէ բոլոր մոխրագոյն է, բաց ի մէկ քանի կանաչագոյն ու ոսկեգոյն բծերէ : Այն վերի կողմը ճերմակ է, իսկ վարի կողմը և կուրծքին փետուրները կանաչ են, ու ծայրերնին միայն ճերմակ է : Երու սիրամարգին վրայ բնութե խիստ աղուոր գոյները կան, քի կանաչ, կապոյտ,

և ոսկեգոյն . և կարծես թէ ուրիշ գեղեցիկ գոյնգոյն թռչունները սիրամարգին փառաւորութենէն աւելցած գոյներովը զարդարուած են :

Սիրամարգին սքանչելի փետուրները, որ իրենց պայծառութեամբ՝ գեղեցիկ ու կենդանի ծաղիկներէն գերազանց են, գոյներնին կը նմանեն, կամ թէ ըսենք՝ ծաղիկներուն պէս ալ կը թռչունն ու ամէն տարի կը թափին : Սիրամարգը կարծես թէ իմանալով իր գլխուն եկածը, ան միջոցին երեսը կը պահէ, կը վախճայ դուրսը երևնալու, գոց ու մութ տեղուանք կը փնտռէ և հոն կը քաջուի ինչուան գարուն, այսինքն ինչուան որ նորէն առջի զարդարանքը գտնէ :

Փորձով գիտենք թէ անկարելի է որ արտաքին ձիրքերուն հետ միշտ մէկ տեղ գտնուին նաև ներքին կամ մտաւոր փափաքելի կատարելութիւնները . և աս բանիս մեծ օրինակ է սիրամարգը . վասն զի ձայնը խիստ անախորժ է, և խիստ դժուար կը թռչի : Նանալու համար ծառի վրայ կը դառի կամ տանիքի վրայ կը կծկրտի . հաւնոցներուն մէջ շատ անգամ բռնաւորի պէս տակն ու վրայ կ'ընէ հաւերը . տանիքներու վրայ ելլել կը սիրէ ու կ'աւրէ զանոնք . պարտէզներն ու ծաղկի ածուներն ալ անապատ կը դարձնէ :

Եւ գեղեցիկ թռչունին բուն հայրենիքը հիւսիսային Նոդկաստանն է, և անկէ Աւրոպա բերել տուողը մեծն Մեքսիկայի եղաւ կ'ըսեն : Այրենին ընտանեցածէն աւելի գեղեցիկ տեսք ունի . վասն զի ասոր կունակն ու թռչունը վրայ երկնագոյն է, պոչն ալ աւելի փառաւոր ու զարդարուն :

Տեսակ մը սիրամարգ ալ կայ, որ գլխուն ցցունքը աւելի երկայն է խիտ է, և վիզը կանաչ և ոսկեգոյն :

Ուրիշ իրեք տեսակ սիրամարգ ալ կայ որ այնչափ մեծ ու այնչափ գեղեցիկ չեն : Ճերմակ սիրամարգը մեծ տարբերութիւն ունի հասարակէն ու մանաւոր ցեղ մըն է :

1 Լատ. Pavo. Գր. Paon. ՏՃ. Թառս Գոռն :

2 Մանգալ :